

Görsel-İşitsel Çeviride Kuir Temsiller: *Q-Force* Örneği¹

Queer Representations in Audiovisual Translation: The Case of *Q-Force*

Araştırma/Research

Mertcan OKUL

Yüksek Lisans Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Yüksek Lisans Programı, okulmertcan@outlook.com, ORCID ID: orcid.org/0009-0003-8445-8552

ÖZET

Geçmişte çeviri sadece dilsel öğelerin aktarımı olarak ele alınırken kültürel dönemeç ile çeviri sosyolojik, bilişsel ve psikolojik yönleriyle ele alınmaya başlanmıştır. Bu yaklaşımlar başka alanlarla kesişimden doğan yeni araştırmaları tetiklemiştir. Görsel-ışitsel çeviri odağındaki araştırmalar bu eğilimin somut göstergelerinden sayılabilir. Bu araştırma, görsel-ışitsel çeviri çalışmaları ile kuir çalışmalarını birleştirmektedir. Görsel-ışitsel medya üzerinde kuir temsiller son yıllarda artış göstermektedir. Kuir medya üretimindeki ve dolaşımındaki artış Netflix, YouTube ve Disney+ gibi *over-the-top* (OTT) medya servislerinin ortaya çıkışıyla ivme kazanmıştır. Bu durum, anlatıları çeşitlendirmekte ve dolaşımını kolaylaştırmaktadır. Bu araştırma, yetişkin animasyon komedisi *Q-Force* mini dizisinin, mevcut on bölümünü araştırmanın bütüncesi olarak ele almaktadır. Netflix platformunda yer alan dublaj ve altyazı çevirileri, araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan kuir çeviri çerçevesinde karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Bu araştırmanın amaçları arasında, kuir temsilin ortaya konuş sürecinde ne gibi stratejilere başvurulduğu ve bu stratejilerin kullanılmasının altında yatan olası nedenleri çözümlemek bulunmaktadır. Araştırmanın yöntemsel bakış açısını, betimleyici çeviribilim çalışmaları ışığında, 'kuir unsurların örtükleştirilmesi' ve 'kuirleştirme' stratejileri oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda, dublaj çevirilerinin altyazı çevirilerine göre kuir temsili göreceli olarak daha fazla öne çıkardığı gözlemlenmektedir. Bu yönleriyle araştırma, kuir çalışmalarına, görsel-ışitsel çeviri çalışmalarına katkıda bulunmaya ve çağdaş medyada temsil sorunlarına ışık tutmaya çalışmaktadır.

¹ Bu çalışma, 10-11 Ekim 2024 tarihlerinde gerçekleşen Türkiye'de Çeviribilim Araştırmaları Sempozyumu'nda (TÜÇEVAS) bildirisi olarak sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Görsel-ışitsel çeviri, kuir çeviri, kuir unsurların örtükleştirilmesi, kuirleştirme stratejisi, *Q-Force*.

ABSTRACT

In the past, translation was regarded only as the transfer of linguistic elements, but with the cultural turn, translation is considered in its sociological, cognitive, and psychological aspects. These approaches have triggered new problems and research arising from intersections with other fields. Research on audiovisual translation serves as a tangible manifestation of this tendency. This research intertwines audiovisual translation studies with queer studies. Queer representations in audiovisual media have been on the rise in recent years. The proliferation of queer media production and distribution has intensified with the advent of over-the-top (OTT) media platforms such as Netflix, YouTube, and Disney+. At this point, the vital role of translation in the circulation of different sexual identities and orientations is undeniable. This research takes the current ten episodes of the adult animated comedy miniseries *Q-Force* as the corpus of research. The dubbing and subtitling versions on the Netflix platform are analyzed comparatively within the framework of queer translation, which constitutes the theoretical framework of the research. The study seeks to analyze which translation strategies are used to represent the queer identities and the potential reasons underlying the use of those strategies. In the light of descriptive translation studies, the methodological perspective of the research is based on queer translation strategies, including 'eradicalization' and 'acqueering.' The findings indicate that dubbing emphasizes the queer identities more than subtitle translations. In these aspects, the research seeks to contribute to queer studies, audiovisual translation studies, and to shed light on the problems of representation in contemporary media.

Keywords: Audiovisual translation, queer translation, eradicalization, acqueering, *Q-Force*.

1. Giriş

Çeviribilim kültürel dönemeç (cultural turn) ile farklı bir yöne evrilmiştir (Bassnett & Lefevere, 1990)². Bu nedenle, çevirinin sadece dilsel aktarımlardan ibaret olmadığı, kültürel bir aktarımın da yaşandığı üzerinde durulmaktadır. Bu durum alanın genişlemesi ile aynı zamanda film çalışmaları, toplumsal cinsiyet çalışmaları ve kuir çalışmaları gibi alanların çeviri ile ilişkilendirilmesine kaynaklık eden disiplinlerarası çalışmaları tetiklemiştir. Görsel-ışitsel çeviri çalışmaları ve kuir kuram ilişkisine dayanan çalışmalar bu durumu örnekler niteliktedir. Bu noktada görsel-ışitsel çeviri ve kuirin nasıl kesiştiği üzerinde durulması yerinde olacaktır. Görsel-ışitsel medya, on dokuzuncu yüzyılda sinemanın ortaya çıkışıyla yaygınlık kazanmıştır. 1950'lerde televizyonun yaygınlaşması ve medya çalışmalarının 1970'li yıllarda bir araştırma alanı olarak kabul görmesinin ardından 1990'larda internetin yaygınlaşmasıyla yükselen bir grafik izlemiştir (Carter, 2012). Marcel De Marco'nun (2009, s. 176) üzerinde durduğu üzere, görsel-ışitsel medyanın gelişimi aynı zamanda toplumun gelişimi hakkında da bilgi vermektedir. Diğer bir deyişle, görsel işitsel medya kimi zaman içinde bulunduğu kültür için bir projeksiyon kimi zaman da farklı kültürler arasında bir köprü halini almaktadır. De Marco'nun (2009, s. 176) vurguladığı noktadan hareketle, toplumun bir parçasını oluşturan kuir bireylerin medya ile yollarının kesiştiği söylenebilir. Nitekim, Andre Cavalcante'nin (2017)

² Aksi belirtilmediği müddetçe, makalede geçen çeviriler yazara aittir.

vurguladığı üzere görsel-işitsel medyada, özellikle son yıllarda, kuir temsiller artış göstermektedir.

Kuirin tarihsel gelişimi incelendiğinde, eleştirel bir yeniden tanımlama sürecinden geçtiği söylenebilir (Freeman, 2007, s. 159). Bu doğrultuda kuir tam anlamıyla tanımlamak doğası gereği ona aykırı olsa da kuir hakkında genel hatlarıyla bazı tanımlar yapılmıştır. Geeta Patel (1998) kuirliğin çoklu kimlikleri karşılamak için bir şemsiye terim olarak kullanıldığını ileri sürmektedir. Patel, bu düşüncesiyle kuir kavramının kapsayıcılığını vurgulamaktadır. Kuir temsillerin artmasının altında yatan nedenler de araştırmacıların çalışmalarına konu olmuştur. Özlem Gülen'in (2023, s. 28) vurguladığı üzere, bu nedenlerden biri medyadaki sinema salonları ve televizyon tekelleşmesinin zamanla yerini Netflix, MUBI, Amazon Prime Video, YouTube ve Disney+ gibi çevrimiçi *over-the-top* (OTT) medya servislerine bırakması sayılabilir. Bu platformlar yayın politikaları gereği, yapımcılara daha özgürlükçü bir ortam yaratarak, değerlerini ve fikirlerini ortaya koymak için bir kanal oluşturmuştur (Gülen, 2023, s. 28). Bir diğer neden ise birçok araştırmacının işaret ettiği üzere medyadaki kuir temsillerin ekonomik sermaye değeri taşıması ve pazar payının yükselmesidir (David, 2017; Alan & Okyayuz, 2022). Bu bilgiler ışığında araştırmacının bütüncesini Netflix platformu üzerinde yayımlanan ve kuir temsil ile öne çıkan *Q-Force* (2021) mini dizisinin mevcut 10 bölümü oluşturmaktadır. *Q-Force*, Gabe Liedman tarafından Netflix için yaratılan, yetişkinlere yönelik bir Amerikan animasyon komedi televizyon dizisidir. Dizi, başta değeri bilinmeyen bir grup kuir süper ajan olan *Q-Force* (Queer Force) timini konu almaktadır. Hikâye, eşcinsel bir gizli ajan olan, baş karakter Steve Maryweather'ın kişisel ve profesyonel maceralarında kendini kanıtlamaya çalışması üzerine odaklanmaktadır. Bu doğrultuda, araştırma *Q-Force* mini dizisinde kuir anlatının aktarım sürecinde kullanılan stratejiler ile bu stratejilerin tercih edilme sebeplerini çözümlemeyi amaç edinmiştir. Bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmaktadır:

(1) *Q-Force* mini dizisinde, kuir temsil aktarım sürecinde hangi stratejilere başvurulmuştur?

(2) Bu stratejilerin tercih edilmesinin altında yatan olası nedenler neler olabilir?

Araştırmacının giriş kısmından sonra, kuir ve çeviri ilişkisinden söz edilmekte; ardından kuir ve görsel-işitsel çeviri ilişkisi üzerinde durulmaktadır. Kuramsal çerçevede ise kuir çeviri ve B. J. Epstein (2017) tarafından ortaya konmuş olan kuir çeviriye ilişkin stratejiler detaylandırılmaktadır. Kuramsal çerçeveyi takiben yöntem kısmında betimleyici çeviribilim üzerinde durulmuştur. Ardından kaynak metin ve erek metin tanıtılmakta, böylelikle araştırma ürününün art alanına inilmektedir. Araştırmacının çözümleme ve tartışma kısmında kaynak metin ve erek metinler üzerine karşılaştırmalı nitel bir çözümleme gerçekleştirilmekte ve bütüncül olarak tartışılmaktadır. Sonuç

kısımında ise araştırma soruları yanıtlanmakta ve gelecek araştırmalar üzerinde durulmaktadır.

2. Kuir ve Görsel-İşitsel Çeviri

Kuir ve görsel-ışitsel çevirinin kesişimine odaklanmadan önce, kuir, söylem ve çevirinin ilişkisinden bahsetmek yerinde olacaktır. Michael Ryan (2020), kuir kuramın büyük ölçüde metinsel analiz ve söyleme dayandığını ifade etmektedir (s. 90). Bu noktada kuir kuramın metin ve söylemle ilişkisi gözler önüne serilmektedir. Bu ilişkide çevirinin rolü ise kuir söylemin dolaşımını gerek metinlerle gerekse metinsiz bir şekilde göstergelerle dolaşıma sokmaktır. Nitekim, çeviri aracılığıyla söylemler ülkeleri, kıtaları ve hatta kültürleri aşmaktadır. Kuir bir bakış açısı, kimlik oluşum süreçlerine ilişkin analitik bir yaklaşım geliştirmeye, gelenekselci kavramları yapısöküme uğratmaya ve kimlik müzakeresine dahil olan uygulamaları ve söylemleri anlamak için çeviri ve cinselliğin akışkan kavramlarına gömülü olan “yıkıcı potansiyel[i]” kullanmaya olanak tanımaktadır (Baer & Kaindl, 2017, s. 4). Baer ve Kaindl (2017), bu noktada kuir ve çevirinin benzer seyrine dikkat çekmiştir.

Kuir ve çeviri birbirine sürece dayalı üç anlamda benzerlik göstermektedir. İlk olarak, her iki kavramın da geçmiş dönemlerinde ötekileştirilmiş ve ikincil konuma yerleştirilmiştir (bkz. Bayramoğlu, 2025). İkinci olarak, çeviri sadece dilsel bir aktarım olarak nitelendirildiği dönemden, çeviribilimin özerk bir alan olmasıyla ve çevirinin içindeki farklı anlamların üzerine çalışılmasıyla daha karmaşık bir yapı olarak addedilmiştir (Gentzler, 2014). Kuirde benzer bir süreçten geçmiştir. Kuir kavramı, kuir teori ortaya çıkmadan önce, toplumsal cinsiyet çalışmaları ve feminist çalışmalar gibi alanlarda ele alınmıştır. Üçüncü olarak, günümüzde çeviri, sabit ve değişmez anlamların ereke dile aktarımına indirgenen bir pratik olmaktan çıkmıştır. Anlamların kültürel, bağlamsal ve ideolojik olarak yeniden üretildiği bir süreç olarak ele alınması, çeviribilimin dönüşümünü yansıtmaktadır. Benzer şekilde, toplumsal cinsiyet ve cinsel kimliklerin inşası da özcü yaklaşımlarla açıklanamayacak kadar dinamik ve çok katmanlıdır. Cinsiyet ve cinsel yönelim, toplumsal söylemler ve normlar çerçevesinde sürekli olarak yeniden şekillenmektedir. Bu bağlamda, çeviri ile toplumsal cinsiyet ve cinsellik kavramları arasında önemli bir benzerlik bulunmaktadır: her ikisi de sabitliğin değil, “performatifliğin” (Butler, 1990), çokluğun ve yeniden üretimin alanı olarak değerlendirilmelidir.

Nitekim, bahsi geçen alanlar son yıllarda kuirin farklı anlamlarda kullanılmasını etkilemiştir. Bu kullanımlar arasında marjinal öz-kimliklemeler (*self-identifications*) için kapsayıcı bir terim ve gey ve lezbiyen çalışmalarından hareketle oluşturulmuş bir model sayılabilir (Jagose, [1996] 2015). Bahsi geçen çalışmalarından hareketle, daha kapsayıcı bir şemsiye olarak kuir çalışmalar temeline kuir kuramı almaktadır. Kuir kuram toplumsal normlar ekseninde gelişen cinsiyet ve cinsellik kavramlarını alaşağı ederek, kimliğin çoklu, değişken ve akışkan şekillerde biçimlendirildiği post-yapısalcı yaklaşımlar geliştiren bir çalışma alanı geliştirmektedir (Jagose, [1996] 2015). Alison Rooke (2009), Matt Brim ve Amin Ghaziani (2016), 1990’larda kuir teorisinin ortaya çıkışının, toplumsal inşacı metodolojilerden etkilenen eşcinselliğin ampirik incelemelerinden bir geçişi temsil

ettiğini öne sürmektedir. Bu teori, özellikle Jacques Lacan (2014) ve Foucault'nun (2011) bakış açılarını temel alarak edebi ve kültürel metinlere yönelmiş, Foucault'nun (2011) cinsellik analizi ve eşcinsel kimliğin söylemsel inşasını sıkça vurgulamıştır. Ryan'a (2020, s. 82) göre, kuir kuram bahsi geçen çalışmalardan doğmuş olsa da zamanla bu alanların ilkelerine karşı çıkarak kendi sınırlarını genişletmiştir.

Kuir kuramın insan ve toplum bilimlerindeki yansımaları, kimliklerin ve arzuların metinselleştirilmesini ortaya çıkarmış; bu doğrultuda analitik araçlar ve metodolojileri de beraberinde getirmiştir (Santaemilia, 2017, s. 13). Bu bağlamda, kuir kuramın çeviribilim üzerindeki etkileri ile birlikte kuir çeviri alanının oluştuğu söylenebilir. Brian James Baer (2020, s. 22), *Kuir Teori ve Çeviribilim* adlı çalışmasında “çevrinin kuirleştirilmesi” ve “kuirin çevrilmesi” kavramlarına açıklık getirirken bir yandan da kuir çevirinin “kuir kuram çeviribilime ne katar?” sorusunu ele aldığını ileri sürmektedir.

1990'lı yıllarda görsel işitsel çeviri, çeviribilim çatısı altında tartışılmaya başlamıştır (Díaz Cintas & Nikolić, 2018, s. 1). Her ne kadar, görsel işitsel çeviri çeviribilimin altında bir alan olarak çalışılmaya başlansa da araştırmacıların belirttiği üzere, bahsi geçen dönemde rağbet görmemiştir (bkz. Okyayuz, 2016, s. 68). 1990'lı yıllarda film çalışmaları alanında çalışan nadir araştırmacılardan olan Teresa de Lauretis, lezbiyen temsili üzerine çalışmalar yürütmüştür ve çalışmalarında feminist analizlerin üzerinde durduğu erkek/kadın ikiliğinden farklı bir yol izlemiştir. De Lauretis (1991) ilk kez “Kuir Kuram (*Queer Theory*)” ifadesini ortaya atmış ve bu kapsayıcı ifade sosyoloji, film çalışmaları ve çeviribilim gibi birçok alanda kendine yer edinmiştir.

2000'li yıllardan itibaren ise film ve dizi endüstrisinde kaydedilen gelişmeler ve onu takiben dijital yayın platformlarının ortaya çıkışı, görsel-işitsel çeviriye ihtiyacın artmasına ve yapılan çevirilerin öneminin hem sektörel bazda hem de izleyici nezdinde daha görünür hale gelmesine zemin hazırlamıştır. Gülen'in (2023, s. 27) vurguladığı üzere film ve dizilerde benimsenen kimlik, toplumsal cinsiyet, çokdillilik ve çokkültürlülük gibi bu güncel temalar ise görsel-işitsel çeviri alanında farklı araştırma sahaları yaratırken yeni çalışmalara duyulan ihtiyacı da her geçen gün artırmıştır. Luis Von Flotow ve Josephy-Hernandez de (2018, s. 300) benzer bir şekilde görsel-işitsel çeviride toplumsal cinsiyetin çeviribilimciler tarafından ele alınması gereken bir konu olduğunun üzerinde durmuştur.

Kuir görsel-işitsel çeviri alanındaki son çalışmalar, medyadaki temsil ve çeviriler arasındaki kesişimleri vurgulamaktadır. Bu çalışmalar, farklı kültürel bağlamlarda çeşitli kuir seslerin duyulmasında dil ve çevirinin öneminin altını çizmektedir. Örneğin, Xi Chen (2023), *World of Honor*'da hayranlar tarafından oluşturulan içeriğin kuir temaları nasıl geliştirdiğini araştırmakta ve bu bağlamda yan metinlerin rolünü ortaya koymaktadır. Iván Villanueva-Jordán (2023), HBO (*Home Box Office*) dizisi *Looking*'deki çok dilli diyalogların eşcinsel Latin kimliğinin inşasına nasıl katkıda bulunduğunu incelemekte ve dilin kuir temsil üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Gonzalo Iturregui Gallardo (2023) ise medya erişilebilirliği üzerine kuir feminist bir bakış açısı önererek kapsayıcı çeviri metodolojilerine duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır.

3. Kuramsal Çerçeve

Baer ve Klaus Kaindl (2017, s. 2) günümüzde “kuir çeviri” olarak bilinen bir paradigma olduğundan ve bu paradigmanın geleneksel çeviri kuramlarının kuir okumalarla sorgulanması olarak nitelenebileceğinden söz etmektedir. Bu doğrultuda, araştırmanın kuramsal çerçevesini kuir çeviri oluşturmaktadır. Kuramsal çerçevenin altında Epstein (2017) tarafından geliştirilen kuir çeviri stratejileri detaylandırılacaktır.

3.1 Kuir Çeviri Stratejileri

Kuirleştirme (*queering*) kavramı birçok araştırmacının çalışmasına konu olmuştur (bkz. Childers, 2003; Gibson, 2014; Koçak, 2020; Morantes-Africano, 2023; Alan, 2024). Söz gelimi, bazı araştırmacılar kuirleştirmeyi norm sorgulama aracı olarak tanımlamışlardır. Julie Childers’ın (2003), ortaya koyduğu üzere ‘kuirleştirmek’, heteroseksüelliğin ve geleneksel toplumsal cinsiyet ilişkilerinin doğallığına dair baskın kültürel anlayışı bozmaktır (s. 39). Buna ek olarak, Manning (2009) ‘kuirleştirme’ kavramı bağlamında bir şeyi kuirleştirmek, onun görünürdeki tarafsızlığını ve nesnelliğini sorunsallaştırarak normalliğini sorgulamak olarak bahsetmektedir. Diğer taraftan bazı araştırmacılar ‘kuirleştirme’ kavramına akademik bir çalışma alanı olarak yaklaşmaktadır. Gary L. Anderson (2007), kuir kuram içinde normatif olmayan cinselliklerin incelenmesinin bir getirisi olarak ortaya çıkan ‘kuirleştirme’ kavramına atıfta bulunur. ‘Kuirleştirme’ terimini açıklayan Leanne Dawson ve Skadi Loist (2018), bunun hem kuir kimlikler için bir şemsiye terim olarak kullanılabileceğinden hem de ana akım medyada bugüne kadar yer verilmemiş ve dışarıda tutulmuş kurgusal görsel-ışitsel karakterleri özellikle yansıtmak amacıyla bir yaklaşım benimsenmesi olarak düşünülebileceğinden söz ederler (s. 2).

Çeviribilim alanında, Epstein (2017, s. 121) tarafından kavramsallaştırılmış çeviri stratejileri olan “kuir unsurların örtükleştirilmesi” (*eradicalization*) ve “kuirleştirme (*acqueering*)” stratejileri önemli bir yer tutmaktadır. Bu stratejileri oluştururken, Epstein (2017) feminist çeviribilim araştırmacıları olan Luis von Flotow ve Sherry Simon gibi isimlerin sunduğu stratejilerden esinlendiğini belirtmiştir (s. 121). Araştırmada geçen örneklerdeki stratejiler isimlendirilirken, bu stratejiler benimsenmektedir. Epstein (2017) kuir bir yaklaşım kullanan çevirmenlerin, bir yazarın kuirliğine veya kuir bakış açısına dikkat çekmek isteyebileceklerini veya bir yazarın homofobik, bifobik veya transfobik görüşlerini ortaya çıkaracak şekilde çeviri yapabileceklerini belirtmiştir (s. 121). Bu yaklaşımın altında yatan neden kuir görünür kılarak toplumun entegre olmasını sağlamak veya homofobi, bifobi ve transfobi gibi fobilerin ötekileştirici yönünü vurgulamak olabilir. Epstein’a (2017) göre, çevirmenler bir karakterin ya da durumun kuirliğine odaklanabilirler ya da okuru kuir bir karaktere başka bir karakter ya da yazar tarafından nasıl davranıldığına dikkat etmeye sevk edebilir, cinsellik ve cinsiyet kimliği konularını gündeme getirebilir (s. 121). Bu tür stratejiler, kuirliği vurguladıkları ve hatta artırdıkları için ‘kuirleştirici’ olarak adlandırılabilir. Epstein’a (2017, s. 121) göre çevirmen kuir cinselliğine, cinsiyet kimliğine ait unsurları ekleyebilir veya cis/heteroseksüel kimliklerini veya durumlarını kuir olanlarla değiştirebilir; homofobik, bifobik veya transfobik dili veya durumları kaldırabilir veya okuru sorgulamaya zorlamak için tüm bunları vurgulayabilir. Ayrıca, çevirmen kuirliğe dikkat çekmek için yazımı, dilbilgisini,

kelime seçimlerini değiştirebilir veya kuirliği tartışmak için dipnotlar, son notlar, çevirmenin önsözü veya diğer yan metin materyallerini ekleyebilir (Epstein, 2017, s. 121). Öte yandan, çevirmen kuir cinselliğini, cinsiyet kimliğini, toplumsal cinsiyet kimliklerini ortadan kaldıran veya önemsizleştiren ya da kuirliği cis/heteroseksüel normlara dönüştüren stratejileri seçebilir. Buna ek olarak, çevirmen diğer aktörleri bu stratejileri seçmeye teşvik edebilir. Bu eylemlerin tamamı, kuirliğin radikal doğasını ortadan kaldırdığı için “kuir unsurların örtükleştirilmesi (*eradicalization*)” stratejisi kapsamında değerlendirilebilir (Epstein, 2017, s. 121). Bu iki stratejinin nasıl kullanıldığı, araştırmanın yöntem kısmında detaylandırılacaktır.

4. Yöntem

Araştırmanın bütüncesini görsel-işitsel bir ürün olan *Q-Force* (2021) mini dizisinin alt yazı ve dublajı oluşturmaktadır. Araştırmanın örnek seçimi, kuir temsilin bulunduğu örneklerin tespitini temel alan amaçsal örneklemeyle dayandırılmaktadır (Saldanha & O’Brien, 2013, s. 133). Amaçsal örneklemenin temel aldığı kriterleri arasında ‘cinsellik ve cinsiyet kimliği’, ‘özel isimler’ ve ‘kuir dil’ kategorileri bulunmaktadır. Bu kategoriler oluşturulurken diziye hâkim temalar göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmanın bütüncesini oluşturan on bölümlük mini dizinin tamamı araştırmaya dahil edilmiştir. Yirmi altı örnekte kuir temsile özgü ifadelerin olduğu tespitinde bulunulmuştur. Yirmi altı örnek içinden on bir örnekte ‘kuir unsurları örtükleştirici’, on beş örnekte ise ‘kuirleştirici’ stratejiden yararlanıldığı sonucuna varılmıştır. On bir ‘örtükleştirici’ örnekten, yedi tanesi alt yazı çevirisinde gözlemlenirken, dört tanesi dublaj çevirisinde tespit edilmiştir. On beş ‘kuirleştirici’ örnekten ise üç tanesinin alt yazı çevirisinde, on iki tanesinin ise dublaj çevirisinde yer aldığı tespit edilmiştir. Bu örnekler içerisinden yedi örnek alan kısıtı nedeniyle ve evren örnekleme en çarpıcı şekilde temsil ettiği düşüncesiyle çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırma çözümlemesinin karşılaştırmalı, ürün odaklı ve metinsel çözümlemelere dayandığı söylenebilir. Bu bağlamda, araştırmanın betimleyici çeviribilim ilkeleri doğrultusunda geliştirildiği ifade edilmelidir (Tourney, 1995). Gideon Toury’nin belirttiği üzere betimleyici çeviribilim, çeviriyi kültürel ve sosyopolitik faktörler tarafından şekillendirilen erek odaklı bir etkinlik olarak anlamak için sistematik bir yaklaşım sunmaktadır. Toury (1995) çevirilerin alıcı kültür içinde işlev gördüğünü ve üretimlerini yöneten normlarla ilişkili olarak incelenmesi gerektiğini vurgular. Bu doğrultuda, örnekleri çözümlemek için sözcük, sözcük grupları ve göndermeler birim olarak alınmıştır. Ayrıca, çözümlemelerde çevirmen kararları ve bu kararların erek kültür normları ile ilişkisi tartışmaya açılmaktadır. Bu noktada, Epstein’in (2017) kuir çeviri stratejileri bağlamında karşılaştırmalı çeviri çözümlemesi yapılmaktadır.

5. Kaynak Metin ve Erek Metinler

Sean Hayes’in baş yapımcı olarak yer aldığı dizi ilk olarak 2019’da duyurulmuştur (Goldberg, 2019). *Q-Force*, Gabe Liedman tarafından Netflix için üretilmiş yetişkinlere yönelik ilk animasyon kuir-casus komedi dizisidir (Algül, 2021, s. 195). İlk sezonun Prömiyeri 2 Eylül 2021’de yapılmıştır (Hipes, 2021, para. 2). Ancak, bir sezonun ardından

Netflix, yaratıcısı Gabe Liedman'ın da doğruladığı üzere dizi 2022'de iptal edilmiştir (Liedman, 2021b). Dizi her biri yirmi altı dakikalık mevcut on bölümden oluşmaktadır. Netflix platformunda mini dizi için yer verdiği "18+", "şiddet", "cinsellik", "çıplaklık" ve "argo" etiketleri göze çarpmaktadır (Liedman, 2021a). Serinin afişlerinde tüm *Q-Force* karakterleri görülmektedir. Kısa sürmesine rağmen *Q-Force*, kuir temalarını animasyon casusluk türüyle birleştiren bir girişim olarak görülmektedir (NPR, 2021). *Q-Force*, kuir karakterleri bir casus-komedi ortamına taşıdığı için övülse de hem eleştirmenlerden hem de izleyicilerden olumlu ya da olumsuz sayılabilecek yorumlar almıştır (Ekşi Sözlük, 2025). Bazıları temsil girişimini takdir ederken, diğerleri yeni bir çığır açmak yerine klişeleri güçlendirdiği gerekçesiyle diziyi eleştirmiştir.

Dizinin anlatı unsurları incelendiğinde, bir zamanlar Amerikan İstihbarat Teşkilatı'nın üst düzey bir casus olan ve Ajan Mary lakaplı Steve Maryweather'a odaklandığı söylenebilir. Ajan Mary, bir zamanlar gelecek vaat eden acemi bir ajandır ve eşcinsel olduğunu açıkladıktan sonra kenara itilir. Sonrasında ise Batı Hollywood'a gönderilir. Zamanla baş karakter Maryweather kendini kanıtlamak uğruna kuir bireylerden oluşan *Q-Force* adında yeni bir ekip kurar; fakat ekibi oluşturan kişiler birbirinden çok farklı kişiliklere sahiptir. Son derece yetenekli bir tamirci ve alet uzmanı olan Deb, saha operasyonlarında önemli bir rol oynarken eşiyile istikrarlı bir hayat sürdürmektedir. Fransız ve Kanadalı bir kılık değiştirme ustası olan Twink, yeteneklerini gizli görevler için kullanarak ekibe yetenekleri ile katkı sunmaktadır. Zeki ama esrarengiz bir hacker olan Stat, siber savaş konusunda uzmanlaşmıştır ve Jacqueline Box adlı bir yapay zekâ ile duygusal bir bağ kurmaktadır. Bir diğer karakter ise Rick Buck karakteridir. Başlangıçta Amerikan İstihbarat Teşkilatı'nda denetleyici ajan olarak konumlandırılan Rick Buck, ekiple gelişen ilişkileri doğrultusunda yavaş yavaş *Q-Force*'a uyum sağlamaktadır. Yeteneklerine rağmen teşkilat içinde kabul görmekte zorlanan ekip, sonunda kendilerine resmi bir görev verilince heyecanlı ve komik casusluk maceralarına atılırlar.

Ayrıca, teşkilattaki en yüksek rütbeli kadın yetkili olan Müdür Yardımcısı V, *Q-Force*'a kritik bir müttefik olarak hizmet etmekte ve zaman zaman onlara kurumsal koruma sağlamaktadır. Steve'in âşık olduğu Benji, yabancı bir prenses ve Buck'ın romantik partneri Mira Popadopolous ve Steve'le karmaşık bir geçmişi olan zengin girişimci Chasten Barkley gibi yardımcı karakterler olay örgüsüne derinlik katmaktadır. Bu karakterler casusluk, kimlik ve kabullenme temalarını işleyerek dizinin casusluk türünde kuir temsiliyi pekiştiren birer unsur haline gelmektedir. Söz gelimi, dizinin temaları incelendiğinde, casusluk, mizah ve kuir temsiliyi harmanlayan yapılandırılmış bir epizodik format izlediği söylenebilir. Her görev odaklı bölüm, ekibin değerlerini kanıtlamak için Amerikan İstihbarat Teşkilatı'na meydan okumasını vurgulamaktadır. Nükleer tehditlere, siber saldırılara ve insan hakları ihlallerine karşı yetkisiz müdahalelerinde gördüğü gibi, tekrar eden temalar arasında kurumsal ayrımcılık, ekip çalışması ve kişisel kimlik yer almaktadır. Dizi, romantik çatışmalardan etik ikilemlere kadar casusluk ve kişisel mücadelelerin kesişimi üzerinden şekillenmektedir (Liedman, 2021b). Son olarak, her bölümün aksiyon, zekâ ve karakter gelişimini bir araya getirerek ekibin direncini güçlendirdiği ve casusluk türünde kahramanlığı yeniden tanımladığı ifade edilebilir.

6. Çözümleme ve Tartışma

Araştırmamızın sistematik bir şekilde ilerleyebilmesi adına çözümlenen örnekler, amaçsal örnekleme ışığında, üç farklı başlık altında toplanmaktadır. Bahsi geçen başlıklar ‘cinsellik ve cinsiyet kimliği’, ‘özel isimler’ ve ‘kuir dil’ şeklinde sıralanmaktadır. Bu sıralama ile verilen örnekler, dizideki süre, karakter, kaynak metin ve erek metin bilgileri gözetilerek ve tablolaştırılarak sunulmaktadır.

6.1 Cinsellik ve Cinsiyet Kimliği

Tablo 1

Cinsel Kimliğe İlişkin Örnek

Süre	Karakter	Kaynak Metin	Altyazı Çevirisi	Dublaj Çevirisi
00:15:02	Dirk Chunley	Need I remind you that they're too soft for active duty? (Liedman, 2021a, Bölüm 1).	Aktif görev için fazla yumuşaklar (Liedman, 2021a, Bölüm 1).	Görev için fazla yumuşak olduklarını hatırlatmama gerek var mı? (Liedman, 2021a, Bölüm 1).
00:15:05	Dirk Chunley	What if somebody sprains their pronoun? (Liedman, 2021a, Bölüm 1).	Ya biri yanlış zamir kullanırsa? (Liedman, 2021a, Bölüm 1).	Ya cinsel kimlikleri ortaya çıkarsa? (Liedman, 2021a, Bölüm 1).

Birinci örnekte, Amerikan İstihbarat Teşkilatı başkanı Dirk Chunley ve başkan yardımcısı V karakteri *Q-Force* ekibine resmi bir görev verilip verilmeyeceğini tartışmaktadır. Dirk Chunley karakteri diyalogda “What if somebody sprains their pronoun?” ifadesi ile kuir bireylerin zamirlere verdiği önemi ima ederek, komedi unsuru oluşturan bir soru sormaktadır. İngilizce-Türkçe Cambridge Çevrimiçi Sözlüğü (t.y.a) “sprain” ifadesi için ilk olarak “burkmak, incitmek (*to injure part of your body by twisting it, but not so badly that it breaks*)” ifadesine yer vermektedir (para. 1). Kaynak metindeki ifadeyi altyazı çevirisi “Ya biri yanlış zamir kullanırsa?” ifadesi ile dublaj çevirisi ise “Ya cinsel kimlikleri ortaya çıkarsa?” ifadesi ile karşılamayı seçmiştir. Altyazı çevirisinin kaynak metnin yaratım amacına (*creative intent*) ve altındaki imaya görece daha yakın bir yaklaşım benimserken, dublaj çevirisinin kaynak metinde olmayan “cinsel kimlik” ifadesini eklediği görülmektedir. Dublaj çevirisinin “cinsel kimlik” ifadesi ile erek kültürdeki kuir aktivist çevrelerce kabul görmüş bir tanımlama biçimini metne dahil

ederek kuir temsilini öne çıkardığı, diğer bir deyişle kuirleştirme stratejine başvurduğu söylenebilir.

Tablo 2

Cinsel Kimliğe İlişkin Örnek

Süre	Karakter	Kaynak Metin	Altyazı Çevirisi	Dublaj Çevirisi
00:12:33	Deb	So let's go out there and get our dyke on (Liedman, 2021a, Bölüm 2).	Çıkalım da keyfimize bakalım (Liedman, 2021a, Bölüm 2).	Gidip lezbiyenlerin arasına karışalım (Liedman, 2021a, Bölüm 2).
00:12:36	Steven Maryweather	Okay, sounds good and smells good. Let's do this (Liedman, 2021a, Bölüm 2).	Güzel. Kokular da güzel. Hadi madem (Liedman, 2021a, Bölüm 2).	Tamam, güzel görünüyor ve güzel kokuyor. Gidelim (Liedman, 2021a, Bölüm 2).

Kaynak metinde, Deb ve Maryweather arasında geçen bir diyaloga yer verilmiştir. İki karakter bahçedeki barbekü partisine katılmak üzere kapıdan çıkmaktadırlar. Bu noktada kapıyı açan Deb “So let's go out there and get our dyke on” ifadesine yer vermektedir. Bu ifadede geçen “dyke” kelimesinin Cambridge Çevrimiçi İngilizce Sözlüğü'ndeki (t.y.b) ikinci anlamı “[l]ezbiyen. Birçok kişi bu kelimeyi rahatsız edici bulmaktadır” şeklinde verilmiştir (para. 2). Öte taraftan, kuir hakları alanında faaliyet gösteren Kaos GL Derneği tarafından basılan ve Deniz Gedizoğlu tarafından hazırlanan *Çeviri Sözlüğü* (2010) “dyke” sözcüğünü “[l]ezbiyenliğin genellikle maskülen bir ton ile tarif edildiği bir sözcüktür. Özellikle Batı'da maskülen lezbiyenlere dönük bir hakaret olarak sıkça kullanılmakla birlikte, lezbiyen kişi ve topluluklar arasında maskülenliği özgürce sahiplenen güçlendirici bir kavram olarak yer etmiş durumdadır” şeklinde açıklamaktadır (Gedizoğlu, 2010, s. 20). Ayrıca Jennifer Edwards (2020) çalışmasında “dyke” sözcüğü hakkında Anglo-Amerikan muhafazakâr kesimlerce hakaret olarak kullanıldığından ve sonraları lezbiyenler tarafından yapı sökümüne uğratarak benimsendiğinden bahsetmektedir (s. 32). Kaynak metinde geçen “dyke” ifadesinin altyazı çevirisinde örtükleştirilirken, dublaj çevirisinde “lezbiyenler” ifadesi ile öne çıkarılmıştır. Bu durumda, dublaj çevirisinin kuirleştirme stratejisine başvurduğu, altyazı çevirisinin ise kuir unsurları örtükleştirme stratejisine başvurduğu söylenebilir.

Tablo 3*Cinsel Role İlişkin Örnek*

Süre	Karakter	Kaynak Metin	Altyazı Çevirisi	Dublaj Çevirisi
00:02:09	Steven Maryweather	Uh, hold up on the orders. I'm the head of Q-Force (Liedman, 2021a, Bölüm 3).	Emir vermeyi kes. Q-Force'un amiri benim (Liedman, 2021a, Bölüm 3).	Aa emir vermeyi bırak. Q-Force'un lideri benim (Liedman, 2021a, Bölüm 3).
00:02:12	Steven Maryweather	I'm lead, and for the record, I'm vers 'cause I'm a grown-up (Liedman, 2021a, Bölüm 3).	Liderim ve haberin olsun değişkenim çünkü yetişkinim (Liedman, 2021a, Bölüm 3).	Patron benim ve bilgin olsun çok yönlüyümdür çünkü yetişkinim (Liedman, 2021a, Bölüm 3).

Tablo 3'te Maryweather'ın konuşmasına yer verilmiştir. Maryweather karakteri bu örnekte Rick Buck karakterine, karşı söylemlerde bulunmaktadır. Kaynak metinde Maryweather üstünlüğünü kanıtlamak adına "I'm lead, and for the record, I'm vers 'cause I'm a grown-up" cümlesi yer almaktadır. "Vers" ifadesi "versatile" kelimesinin kısaltılmış halidir. "Versatile" sözcüğü Cambridge Çevrimiçi İngilizce Sözlüğü'nde (t.y.c) "bir etkinlikten diğerine kolayca geçebilen veya birçok farklı amaç için kullanılabilen" ifadesiyle karşılanmaktadır (para. 1). Kelimenin kuir kültürdeki argo anlamı ise "değişken" şeklindedir. Cinsel bağlamda aktif/pasif ikiliğinde sabit bir konumu benimsemeyen, iki konumu da şu ya da bu ölçüde sahiplenilen kişileri anlatmaktadır. Kimileri bunu cinsiyet ifadesini genişleterek feminen ve maskülen göstergeleri bir arada veya değişken biçimde kullandıklarını açıklamak için de tercih etmektedir (Gedizoğlu, 2010, s. 55). Altyazı çevirisi bu argo kullanımı "değişkenim" ifadesi ile ikame ederken, dublaj çevirisi ise "çok yönlüyüm" ifadesini tercih etmiştir. Dublaj çevirisinin tercih ettiği "çok yönlü" ifadesi kuir vurgu için oldukça genel bir ifade olarak kalmaktadır. Nitekim, altyazı çevirisinin "değişken" kullanımı da benzer bir şekilde çok geniş bir anlam evrenini kapsadığından kelimenin argo anlamını karşılamak için genel bir ifade olarak kalmaktadır. Bu nedenle, her iki çevirinin de kuir unsurları örtüklediği söylenebilir. Öte yandan, zaman kısıtları ile sınırlı bir çeviri türü olan görsel-ışitsel çeviride kaynak metni tam anlamıyla yansıtabilmenin güçlüğü de kabul etmek gerekir.

6.2. Özel İsimler

Tablo 4

Özel Yer İsimlerine İlişkin Örnek

Süre	Karakter	Kaynak Metin	Altyazı Çevirisi	Dublaj Çevirisi
00:15:58	Steven Maryweather	"Abbey" is a church term, right? Where the monks and nuns live (Liedman, 2021a, Bölüm 1).	"Manastır" kiliseyle alakalı, değil mi? Rahiplerle rahibeler olur (Liedman, 2021a, Bölüm 1).	"Manastır" bir kilise terimi değil mi? Keşiş ve rahibelerin yaşadığı yer (Liedman, 2021a, Bölüm 1).
00:16:02	Steven Maryweather	Maybe it's a meet up at the Abbey, the gay bar (Liedman, 2021a, Bölüm 1).	Belki the Abbey adlı gey bardır (Liedman, 2021a, Bölüm 1).	Belki de Manastır adlı bir gey barda bulacaklar (Liedman, 2021a, Bölüm 1).

Örnekte Steven Maryeather diğer ajanlar ile bir vaka üzerine araştırma yapmaktadır. Maryweather suçluların buluşma noktasına işaret ederek "Abbey" kelimesini vurgulamaktadır. Kaynak metinde geçen "Abbey" kelimesi Cambridge Çevrimiçi İngilizce Sözlüğü'nde (t.y.d) "keşişlerin veya rahibelerin yaşadığı veya eskiden yaşadığı bir bina" şeklinde tanımlanmaktadır (para. 1). Kaynak metinde geçen "Abbey" kelimesinin sözlükteki ilk anlamı başka olsa da gönderme yaptığı unsur Batı Hollywood'da yer alan ünlü bir gey barın ismidir. Kaynak metin iki anlamı olan bu ifadeyi kullanarak, komedi unsuru yaratma amacını taşımaktadır. Altyazı çevirisi "Abbey" kelimesi için ilk önce, cümlelerin bağlamından yola çıkarak, "manastır" ifadesi kullanılırken ikinci örnekte "Abbey" ifadesini tercih edilmektedir. Dublaj çevirisi ise her iki örnekte de "manastır" ifadesini tercih etmiştir. Bu kullanımlardan altyazı çevirisinin "Abbey" kullanımı, kuir bireyler tarafından tanınan bir yere işaret ettiği için kuirleştirme stratejisi çerçevesinde değerlendirilebilir. Öte yandan dublaj çevirisinin özel isim çevirisi ise kuir dokuyu kaybettiğinden kuir unsurların örtükleştirilmesi stratejisi olarak yorumlanabilir.

Tablo 5

Özel Günlere İlişkin Örnek

Süre	Karakter	Kaynak Metin	Altyazı Çevirisi	Dublaj Çevirisi
00:02:10	Twink	I will have you know that shushing me at Pride is a felony hate crime (Liedman, 2021a, Bölüm 10).	Onur Günü beni susturman nefret suçuna girer, bilesin (Liedman, 2021a, Bölüm 10).	Onur Yürüyüşü'nde beni susturman ağır bir nefret suçu bu arada yani (Liedman, 2021a, Bölüm 10).
00:02:13	Steven Maryweather	There'll be plenty of World Prides after this (Liedman, 2021a, Bölüm 10).	Daha bir sürü Onur Günü olacak (Liedman, 2021a, Bölüm 10).	Sonrasında bir sürü Onur Yürüyüşü yapılacak (Liedman, 2021a, Bölüm 10).

Tablo 5'te verilen alıntıda, Maryweather ve ekibi gizli bir görevdedir. Maryweather ve Deb postacı kılığına girerken Twink karakteri kolinin içinde taşınmaktadır. Tam o sırada Onur Yürüyüşü etkinlikleri eş zamanlı olarak ilerlemektedir. Twink bu sırada kolinin içinden seslenerek "I want to go to Pride, I will have you know that shushing me at Pride is a felony hate crime" ifadelerine yer vermektedir. Buna karşılık Maryweather, "there'll be plenty of World Prides after this" ifadesiyle şu anda gizli bir görevde olduklarını ve Twink'in diğer Onur Yürüyüşü etkinliklerine katılabileceğini ifade etmektedir. Altyazı çevirisi, kaynak metinde geçen "Pride" ifadesini "Onur Yürüyüşü" ve "Onur Günü" karşılıkları ile ikame etmektedir. Dublaj çevirisi ise "Yürüyüş" ve "Onur Yürüyüşü" ifadelerine yer vermektedir. "Pride" kelimesi Cambridge Çevrimiçi İngilizce Sözlüğü'nde (t.y.e) "genellikle bir geçit törenini, yürüyen veya araçlarda bulunan çok sayıda insanı, LGBTQ+ bireylerin desteklendiğini ve kabul edildiğini gösteren ve diğer etkinlikleri içeren bir kutlama" şeklinde yer edinmektedir. Ayrıca, ILGA (*International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association*) Europe (2025) kuruluşunun oluşturduğu çevrimiçi sözlükte "pride events" şu şekilde tanımlanmaktadır: "onur etkinlikleri ve yürüyüşleri, LGBTİ fobiye karşı ve LGBTİ hakları lehine dünya çapında düzenlenen yıllık gösterilerdir" (para. 3).

Hakkında akademik çalışmalar bulunan "Onur Yürüyüşü" ifadesi, Türkçede kullanılan bir kavramdır (bkz. Savcı, 2018; Kocabay-Şener, vd., 2022). "Onur Günü" ifadesi kelimenin temel anlamından da çıkarılacağı üzere, özel bir günü anlatırken "Onur Yürüyüşü" bir etkinliği anlatmaktadır. Bu bilgiler ışığında, altyazı çevirisinin Türkçede

kullanılan bir ifade yerine “Onur Günü” ifadesini kullandığı, dublaj versiyonun ise kullanımı erek okur tarafından bilinen bir ifadeyi kullanarak daha kuirleştirici bir yol izlediği söylenebilir.

6.3. Kuir Dil

Tablo 6

Kuir Dil Kullanımına İlişkin Örnek

Süre	Karakter	Kaynak Metin	Altyazı Çevirisi	Dublaj Çevirisi
00:23:09	Steven Maryweather	Today was almost a disaster, but it wasn't. Thank you, Jackée (Liedman, 2021a, Bölüm 2).	Bugün az kalsın bir felaket olacaktı ama olmadı. Sağ ol Jackée (Liedman, 2021a, Bölüm 2).	Bugün felakete dönüşecekti, ama son anda kurtuldu. Teşekkür ederim Jackée (Liedman, 2021a, Bölüm 2).
00:23:13	Steven Maryweather	Cute outfit, Twink (Liedman, 2021a, Bölüm 2).	Güzel kılık Twink (Liedman, 2021a, Bölüm 2).	Güzel kıyafet Twink (Liedman, 2021a, Bölüm 2).
00:23:13	Twink	Oh, my gosh, thanks! You, too! (Liedman, 2021a, Bölüm 2).	Ay, sağ ol! Seninki de! (Liedman, 2021a, Bölüm 2).	Ayy, bebişim yerim seni (Liedman, 2021a, Bölüm 2).

Bu örnekte Maryweather kendisi ile aynı kıyafetleri giymesi nedeniyle Twink karakterine iltifat ederek komedi unsuru oluşturmaktadır. Twink karakteri ise Maryweather’a dönerek “[o]h, my gosh, thanks! You, too!” ifadesi ile teşekkür etmektedir. Bu ifade için altyazı çevirisi “[a]y, sağ ol! Seninki de!” ifadesini tercih ederken, dublaj çevirisi “[a]yy, bebişim yerim seni” ifadesini tercih etmektedir. Burada dublaj çevirisi “bebişim” ifadesi ile, Twink karakterinin sözlerine sevgi ifadeleri ekleyerek kuir dili öne çıkarma düşüncesindedir. Bu nedenle, dublaj çevirisinin kuirleştirici bir strateji izlediği söylenebilir.

Tablo 7

Lubunca Dil Kullanımına İlişkin Örnek

Süre	Karakter	Kaynak Metin	Altyazı Çevirisi	Dublaj Çevirisi
00:12:00	Jacqueline Box	If I've absorbed all the human knowledge available on the Internet... (Liedman, 2021a, Bölüm 6).	İnternette insanlar hakkındaki tüm bilgileri topladım... (Liedman, 2021a, Bölüm 6).	Bilgileri hatmettiğime ve onu hiç duymadığıma göre... (Liedman, 2021, Bölüm 6).
00:12:03	Jacqueline Box	and I've never heard of her (Liedman, 2021a, Bölüm 6).	ama onu duymadım (Liedman, 2021a, Bölüm 6).	o kadar da önemli biri olamaz bence (Liedman, 2021a, Bölüm 6).
00:12:04	Twink	Okay! Drag her to absolute hell, computer bitch! (Liedman, 2021a, Bölüm 6).	Tamam! Yerin dibine sok onu bilgisayar kaltağı! (Liedman, 2021a, Bölüm 6).	Ay evet hadi onu madile bilgisayar kevaşesi! (Liedman, 2021a, Bölüm 6).

Bu örnekte Box karakteri ile Twink arasında geçen bir diyalog sunulmaktadır. Diyalogda Twink karakteri Box'tan davayı çözebilmek için yardım istemektedir. Box internetteki bulduğu bilgileri aktardıktan sonra Twink'in yanıtı kaynak metinde geçen "[o]kay! Drag her to absolute hell, computer bitch!" olmuştur. Altyazı çevirisi bu ifade için "[t]amam! Yerin dibine sok onu bilgisayar kaltağı!" ifadesi ile ikame ederken, dublaj çevirisi "[a]y evet hadi onu madile bilgisayar kevaşesi!" ifadesi ile ikame etmektedir. Bu noktada dublaj çevirisinde geçen Lubunca "madile" ifadesi göze çarpmaktadır. Erdem (2019) Lubuncanın 16. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda eşcinsel seks işçiliği yapan köçekler ve tellaklar arasında kodlanmış bir dil olarak ortaya çıktığını belirtmektedir (s. 35). Lubunca halen kullanılan bir dil olup üzerine birçok çalışma mevcuttur (bkz. Acar, 2021; Abdal, 2023; Alan, 2024). Buradan hareketle, "madilemek" kelimesinin anlamı üzerinde durulmalıdır. LGBTI+ Community Forum (2025), "madilik" teriminin tanımını "kötülük, bela çıkartmak, çıldırmak" şeklinde tanımlamaktadır (para. 11). Kullanılan çeviri stratejisi kuirleştirme stratejini örnekler niteliktedir.

Çözümlemeye dahil edilen temsil düzeyi yüksek yedi örneğin altısında kuirleştirme stratejisine yer verilmektedir. Bu örneklerden beş tanesine dublaj çevirisinde ve bir tanesine altyazı çevirisinde yer verilmektedir. Kuir temsile ilişkin iki

görsel-ışitsel çeviri modu arasında söylem birliğine ulaşılmadığı göze çarpmaktadır. Örneğin, altyazı çevirisi “Onur Günü” ifadesine yer verirken dublaj çevirisi “Onur Yürüyüşü” ifadesini kullanmıştır. Dublaj çevirisinde karşılaşılan kuirleştirici strateji, Türkiye’de kuir unsurların sansürlenmesine ilişkin çalışmalar göz önüne alındığında, farklı bir tablo çizmektedir (bkz. Alan, 2011; 2024) çünkü dublajın erek kitlenin tek bir düzğü ile etkileşmesi ile birlikte dublajın doğasına özgü dudak eşleşme kısıtı nedeniyle örtükleştirme stratejisine daha açık olduğu söylenebilir. Altyazı çevirisinde, erek kitle altyazıyı okurken aynı zamanda kaynak metni karakterden duymaktadır.

Özetle, hem altyazı çevirisinde hem de dublajda farklı düzeylerde de olsa kuir unsurları örtükleştirme stratejisinin gözlemlenmesi görsel işitsel çevirinin doğasını oluşturan kısıtlardan biri olan zaman kısıtı ile açıklanabilir. Kuirleştirme stratejisinin kullanımı ise Netflix platformunun yayın politikaları ve özel bir kurum oluşuyla da açıklanabilir niteliktedir. Bu durum ayrı bir araştırmanın konusu olabilir.

7. Sonuç

Görsel-ışitsel çeviride kuir temsiliyetini incelemek adına oluşturulan maddeleme şu şekilde sıralanabilir: (i) kuir temele alan ya da konusu kuir olan görsel-ışitsel ürünlerin çevirisi, (ii) çevirinin bir aracı olarak kuirleştirme stratejisinin görsel-ışitsel ürünlerdeki kullanımı, (iii) görsel işitsel çeviri sürecine dahil olan aktörlerin ve/veya kuir çevirmenlerin ağlarının incelenmesi (Santaemilia, 2018, s. 18). Bu araştırma çerçevesinde, son madde dışındaki iki madde çalışmada örneklenmektedir. Birinci araştırma sorusuna cevaben çözümlmeye dahil edilen sekiz örneğin yedisinde kuirleştirme stratejisine yer verildiği, bu örneklerden altı tanesine dublaj çevirisinde ve bir tanesinde altyazı çevirisinde karşılaşıldığı ifade edilmelidir. Kuir unsurların örtükleştirilmesi stratejisine ise yedi örneğin beşinde yer verilmiştir. Bu örneklerden üç tanesi altyazı çevirisinde, iki tanesi ise dublaj çevirisinde gözlemlenmektedir. Ayrıca kuirleştirme stratejisinin kuir öğelerin eklenmesi, heteronormatif unsurların kuir olanlar ile değiştirilmesi, kaynak metinde olmayan kuir unsurların eklenmesi ile sağlandığı ifade edilmelidir. Kuir unsurların örtükleştirilmesi stratejisinin ise kuir unsurların çıkarılması ya da heteronormatif koşullar doğrultusunda değiştirilmesi yoluyla sağlandığından bahsedilebilir. İkinci araştırma sorusuna cevaben, iki stratejinin altında yatan nedenler ortaya konmalıdır. Kuirleştirme stratejisinin altında yatan olası nedenlerin arasında heteronormatif yapıyı yapı sökme uğratma düşüncesi, dizinin temasına olan hakimiyet ya da erek kültürdeki kuir değerleri ortaya çıkarma isteği yer alabilir. Diğer yandan, kuir unsurların örtük hâle getirilmesi stratejisinin ardında yatan olası nedenler ise kuir söyleme yeterince hâkim olunmaması, söylemin her izleyici tarafından kolayca anlaşılması gerektiği yönündeki kanaat ya da diğer çeviri aktörlerinin bu doğrultudaki yönlendirmeleri olabilir. Gelecek araştırmalarda, bu çalışmanın sonuçlarında da

belirtilen dublaj çevirisinin kuirleştirici tavrının araştırılması için etnografik bir alan çalışması yapılması yerinde olacaktır. Ayrıca, kuir dilin tektipleşmesi meselesi de üzerine çalışma yürütülmesi gereken konular arasında yer almakta; bu bağlamda, özellikle görsel-işitsel çeviri odağında ele alınması ve alandaki akademik üretimin artırılması önem arz etmektedir.

Yazar Katkıları

Birinci Yazar: Mertcan Okul

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Author Contributions

First Author: Mertcan Okul

Conflict of Interest: The author declares no conflict of interest.

Financial Support: The author declares that he received no financial support for this study.

Kaynakça

- Abdal, G. (2023). The bounds of translatorial perspective in the Turkish translation of Rita Mae Brown's *Rubyfruit Jungle*. *Litera*, 33(2), 107–126. <https://doi.org/10.26650/LITERA2023-1301814>
- Acar, S. (2021). *The role of language use in identity construction amongst LGBTQI+ YouTubers*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. University of Alabama. http://ir.ua.edu/bitstream/handle/123456789/7926/file_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Alan, C. (2011). *A descriptive study on censorship in the translation of South Park* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Alan, C. (2024). Censoring or queering? TV-subtitling of South Park in Türkiye. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 21, 150–163. <https://doi.org/10.26650/iujts.2024.1552761>
- Alan, C., & Okyayuz, A. Ş. (2022). İkilik dışı cinsel kimliklerin görsel-işitsel çeviride yansıtmına ilişkin sorun odaklı bir yaklaşım. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 33, 20–41. <https://doi.org/10.37599/ceviri.1209263>
- Algül, M. (2021). *Queer medyayı alımlamak: Bir queer televizyon çalışması olarak Netflix televizyon içeriklerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Anderson, G.L. (2009). *Advocacy leadership: Toward a post-reform agenda in education* (1. Basım). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203880616>
- Baer, B. J. (2020). *Queer theory and translation studies: Language, politics, desire*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315514734>

- Baer, B. J., & Kaindl, K. (2017). Introduction: Queer(ing) translation. B. J. Baer & K. Kaindl (Ed.), *Queering translation, translating the queer: Theory, practice, activism* içinde (ss. 1–10). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315505978>
- Bassnett, S., & Lefevere, A. (1990). *Translation, history and culture*. Printer Publishers.
- Bayramoğlu, Y. (2025). Turkey's queer struggle: Digital media and nightlife as the new frontiers. P. Dinç & O. S. Hünler (Ed.), *The Republic of Turkey and its unresolved issues* içinde (pp. 217–230). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-981-96-1583-4_13
- Brim, M., & Ghaziani, A. (2016). Introduction: Queer methods. *Women's Studies Quarterly*, 44(3/4), 14–27. <http://www.jstor.org/stable/44474060>
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- Cambridge Dictionary. (t.y.a). *Sprain*. In *Cambridge English–Turkish Dictionary*. Cambridge University Press. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english-turkish/sprain>
- Cambridge Dictionary. (t.y.b). *Dyke*. *Cambridge English Dictionary*. Cambridge University Press. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/dyke>
- Cambridge Dictionary. (t.y.c). *Versatile*. In *Cambridge English Dictionary*. Cambridge University Press. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/versatile>
- Cambridge Dictionary. (t.y.d). *Abbey*. *Cambridge English–Turkish Dictionary*. Cambridge University Press. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/abbey>
- Cambridge Dictionary. (t.y.e). *Pride*. *Cambridge English–Turkish Dictionary*. Cambridge University Press. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/pride>
- Canakis, C. (2015). The desire for identity and the identity of desire. *Gender and Language*, 9(1), 59–81. <https://doi.org/10.1558/genl.v9i1.18460>
- Carter, C. (2012). Sex/gender and the media: From sex roles to social construction and beyond. K. Ross (Ed.), *The handbook of gender, sex, and media* içinde (ss. 365–382). John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781118114254>
- Cavalcante, A. (2017). Breaking into transgender life: Transgender audiences' experiences with "first of its kind" visibility in popular media. *Culture & Critique: Communication*, 10(3), 538–555. <https://doi.org/10.1111/cccr.12165>
- Chen, X. (2023). Reframing queer pop through media paratexts: translation of Chinese TV drama *World of Honor* in cyberspace. *Translation Studies*, 16(3), 346–360. <https://doi.org/10.1080/14781700.2023.2219264>
- Childers, J. (2003). Review of *Queer studies: An interdisciplinary reader*. *Radical Teacher*, 67(Bahar), 39–42. <https://www.jstor.org/stable/i20710200>
- David, E. (2017). Capital T: Trans visibility, corporate capitalism, and commodity culture. *TSQ: Transgender Studies Quarterly*, 4(1), 28–44. <https://doi.org/10.1215/23289252-3711517>

- Dawson, L., & Loist, S. (2018). Queer/ing film festivals: History, theory, impact. *Studies in European Cinema*, 15(1), 1-24. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/17411548.2018.1442901>
- De Lauretis, T. (1991). Queer theory: Lesbian and gay sexualities. *Differences: A Journal of Feminist Cultural Studies*, 3(2), iii-xviii. <https://doi.org/10.1215/10407391-3-2-iii>
- De Marco, M. (2009). Gender portrayal in dubbed and subtitled comedies. J. D. Cintas (Ed.), *New trends in audiovisual translation* içinde (ss. 176-196). Multilingual Matters. <https://doi.org/10.21832/9781847691552-015>
- Díaz Cintas, J., & Nikolić, K. (2018). Fast-forwarding with audiovisual translation. J. Díaz Cintas & K. Nikolić (Eds.), *Fast-forwarding with audiovisual translation* içinde (ss. 1-13). Multilingual Matters. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2019.1594128>
- Edwards, J. (2020). Queer(ing) community: Queer community, spatiality, and temporality in Madison, WI [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Central European University. https://www.etd.ceu.edu/2020/edwards_jennifer.pdf
- Eksi Sözlük. (2025, 9 Ocak). *Q-Force*. <https://eksisozluk.com/q-force--6957515>
- Epstein, B. J. (2017). *Eradicalization: eradicating the queer in children's literature*. B. J. Epstein & R. Gillett (Ed.), *Queer in translation* içinde (ss. 118-128). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315603216>
- Erdem, A. M. (2019). İbne, gey, lubunya: A queer critique of LGBTI+ discourses in the new cinema of Turkey [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. The City University of New York. https://academicworks.cuny.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4168&context=gc_etds
- Foucault, M. (2011). *Cinselliğin Tarihi 1: Bilme İstenci* (Hülya Uğur Tanrıöver, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Freeman, E. (2007). Introduction. *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies*, 13(2-3), 159-176. <https://doi.org/10.1215/10642684-2006-029>
- Gedizoğlu, D. (2020). *Çeviri sözlüğü*. Kaos GL. <https://kaosgldernegi.org/images/library/cevirisozlugu2020.pdf>
- Gibson, M. F. (2014). Queer mothering: And the question of normalcy. A. O'Reilly (Ed.), *Mothers, mothering and motherhood across cultural differences: A reader* içinde (ss. 347-366). Demeter Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctt1rrd89m.19>
- Goldberg, L. (2019, 4 Nisan). Mike Schur, Sean Hayes to produce animated comedy for Netflix. *The Hollywood Reporter*. <https://web.archive.org/web/20200828151707/https://www.hollywoodreporter.com/li-ve-feed/mike-schur-sean-hayes-produce-animated-comedy-netflix-1199531>
- Gülen, O. (2023). Toplumsal cinsiyet ve dil sınırlarının ötesinde: Sense8 dizisinin Türkçe çevirisinde çoklu kimliklerin aktarımı. *İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi - Istanbul University Journal of Translation Studies*, 19, 27-40. <https://doi.org/10.26650/ijuts.2023.1362624>

- Gentzler, E. (2014). Translation studies: Pre-discipline, discipline, interdiscipline, and post-discipline. *International Journal of Society, Culture & Language*, 2(2, Special Issue on Translation, Society and Culture), 13–24. https://www.ijscil.com/article_5620_fdde5469d71359e7bb41dcee95329e13.pdf
- Hipes, P. (2021, 23 Haziran). Netflix's 'Q-Force' rounds out cast joining Sean Hayes, sets premiere date; Watch teaser trailer. *Deadline*. <https://web.archive.org/web/20210623160949/https://deadline.com/2021/06/q-force-premiere-date-teaser-trailer-cast-1234780070/>
- ILGA-Europe. (t.y.). *Pride events*. ILGA-Europe. <https://www.ilga-europe.org/about-us/who-we-are/glossary/>
- Iturregui Gallardo, G. (2023). Representation in media accessibility: On the adoption of a queer feminist perspective. *Journal of Audiovisual Translation*, 6(1), 148–163. <https://doi.org/10.47476/jat.v6i1.2023.257>
- Jagose, A. (2015). *Queer teori: Bir giriş* (A. Toprak, Çev.). Nota Bene Yayınları. (Orijinal eser 1996'da yayımlanmıştır.)
- Kocabay-Şener, N., Çoban-Keneş, H., Çelik, B., & Fahrioğlu-Akın, F. (2022). *Toplumsal cinsiyet eşitliğinin şeytanlaştırılması: İstanbul Sözleşmesi karşıtlığı ve medya*. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dayanışma Ağı (AĞ-DA). <https://dspace.ceid.org.tr/handle/1/2062>
- Koçak, M. (2020). Who is “queerer” and deserves resettlement?: Queer asylum seekers and their deservingness of refugee status in Turkey. *Middle East Critique*, 29(1), 29–46. <https://doi.org/10.1080/19436149.2020.1704506>
- Lacan, J. (2014). *Psikanalizin Dört Temel Kavramı* (Çev. Emre Kapkın). Metis Yayınları.
- LGBTI+ Community Forum. (2025, 5 Şubat). *Lubunca sözlük* [Forum gönderisi]. LGBTI+ Community. Erişim: 5 Şubat 2025, <https://community.lgbti.org/forum/thread/409-lubunca-sözlük/>
- Liedman, G. (Yapımcı). (2021a). *Q-Force* [Mini dizi]. Netflix. <https://www.netflix.com/title/81039557>
- Liedman, G. (2021b, 2 Eylül). ‘Q-Force’ creator on making a sexy, funny animated series about LGBTQ spies (Exclusive) [S. Lambe ile röportaj]. ET. <https://www.etonline.com>
- Manning, E. (2009, 4–6 Şubat). *Queerly disrupting methodology* [Konferans sunumu]. Feminist Research Methods – An International Conference, Stockholm, İsveç.
- Morantes-Africano, L. (2023). Queering habitus: Interrogating heteronormative dispositions that reproduce inequalities towards sexual minorities. *Research in Post-Compulsory Education*, 28(2), 241–259. <https://doi.org/10.1080/13596748.2023.2206708>
- NPR. (2021, 2 Eylül). ‘Q-Force’ trafficks in queer stereotypes — then drives through them. NPR. <https://www.npr.org/2021/09/02/1032850162/q-force-trafficks-in-queer-stereotypes-then-drives-through-them>
- Okyayuz, A. Ş. (2016). *Altyazı çevirisi*. Siyasal Kitabevi.

- Patel, G. (1998). Transactions: Teaching cross-cultural sexuality. *Women's Studies Quarterly*, 26(3/4), 167–180. <https://www.jstor.org/stable/i20710200>
- Rooke, A. (2009). Queer in the Field: On Emotions, Temporality, and Performativity in Ethnography. *Journal of Lesbian Studies*, 13(2), 149–160. <https://doi.org/10.1080/10894160802695338>
- Ryan, J. M. (2020). Queer theory. In N. A. Naples (Ed.), *Companion to sexuality studies* (5. Bölüm). Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781119315049.ch5>
- Saldanha, G., & O'Brien, S. (2013). *Research methodologies in translation studies*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315760100>
- Santaemilia, J. (2017). Sexuality and translation as intimate partners? Toward a queer turn in rewriting identities and desires. B. J. Baer & K. Kaindl (Ed.), *Queering translation, translating the queer* içinde (ss. 11-25). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315505978>
- Savcı, E. (2018). Transing religious studies: Beyond the secular/religious binary. *Journal of Feminist Studies in Religion*, 34(1), 63–68. <https://doi.org/10.2979/jfemistudreli.34.1.08>
- Toury, G. (1995). *Descriptive translation studies and beyond*. John Benjamins.
- Villanueva-Jordán, I., & Martínez-Carrasco, R. (2021). Agency, paratextuality, and queer pedagogy: analysing Javier Sáez del Álamo's translator's notes. *Perspectives*, 31(2), 235–249. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2021.1974061>
- von Flotow, L., & Josephy-Hernández, D. E. (2018). Gender in audiovisual translation studies: Advocating for gender awareness. L. Pérez-González (Ed.), *The Routledge handbook of audiovisual translation* içinde (ss. 295-311). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315717166>